

Номи курс: Фаъолияти иқтисоди берунаи корхонаҳо дар

Ҷумҳурии Тоҷикистон

(Foreign economic activity of enterprises in the Republic of Tajikistan).

Week 12. International Rules for the Interpretation of Commercial Terms

lecturer: Rustamzoda Fitrat Muzafar

МАВЗЌИ 12. ҚОИДАҲОИ БАЙНАЛМИЛАЛИИ ШАРҲИ ИСТИЛОҲОТИ ТИҶОРАТӢ

- 12.1. Мақсад ва вазифаҳои омӯхтани қоидаҳои байналмилалии шарҳи истилоҳоти тиҷоратӣ
- 12.2. Қоидаҳои тафсири истилоҳҳои савдои байналмилалӣ- “ИНКОТЕРМС”
- 12.3. Шартҳои заминавии молрасонӣ ва гурӯҳбандӣ дар инкотермс

Мақсади лексия: омӯхтани қоидаҳои байналмилалии шарҳи истилоҳоти тиҷоратӣ, интихоби асъор ва шартҳои ҳисобу китоб дар амалиётҳои савдои хориҷии корхона буда, бояд хусусиятҳои хоси шартҳои ягонашудаи истифодаи истилоҳҳои байналмилалӣ зимни бастании шартномаҳои савдои беруна азбар карда шаванд.

12.1. Мақсад ва вазифаҳои омӯхтани қоидаҳои байналмилалии шарҳи истилоҳоти тиҷоратӣ

Омӯхтани ташаккули шартӣ қарордод мутобиқ ба меъёрҳои таҷрибаи байналмилалии савдо, нишон додани робитаи байниҳамдигарии уҳдадорихои фурӯшанда ва харидор бо шартҳои байналмилалии умумиэътирофшудаи мол ва хизматрасонӣ ки дар санадҳои меъёрии байналмилалӣ ба таври зарурӣ нишон дода шудааст. Ҳар як созишномаи омода карда шуда, дар доираи талаботҳои санадҳои меъёрии байналмилалӣ омода карда мешаванд.

Вазифаҳо:

- Омӯхтани таҷрибаи байналмилалии муайян кардани уҳдадорихои фурӯшанда ва харидори қарордоди байналмилалӣ;
- Омӯхтани марҳалаҳои асосии рушди Инкотермс дар асоси қарордодҳои байналмилалӣ ҷиҳати иҷрои саривақтии он;

➤ Муайян кардани хусусиятҳо гурӯҳҳои асосӣ ва гуногунии шартҳои заминавии молрасонӣ дар марҳалаи имрӯзаи фаъолияти тичорати байналмилалӣ;

➤ Муайянсозии таъсири шартҳои алоҳидаи заминавӣ ба иштироки ҷонибҳо дар таъмини қарордод ва хароҷотҳо барои амалисозии онҳо ки бевосита аз банҳои асосии қарордодҳои мазкур сарчашма мегирад.

Шартҳои заминавӣ– ин шартҳои шартномаҳои байналмилалии хариду фурӯши молҳо, ки бо молрасонӣ алоқаманд буда, ҳуқуқи уҳдадорихои харидор ва фурӯшандаро танзим мекунад. Дар асоси шартномаи мазкур харидор ва фурӯшанда дорои ҳуқуқҳои махсус мебошанд, ки онҳо он ҳуқуқҳоро дар доираи амалӣ намудани вазифаҳои хеш, ки дар шартномаи мазкур ба таври муфассал нишон дода шудааст, бар меояд.

12.2. Қоидаҳои тафсири истилоҳҳои савдои байналмилалӣ

ИНКОТЕРМС – қоидаҳои тафсири истилоҳҳои савдои байналмилалиест, ки аз ҷониби Палатаи савдои байналмилалӣ нашр мегардад.

➤ E – фурӯшанда ба ихтиёрдории харидор молро дар корхонаи худаш пешниҳод менамояд.

➤ F - фурӯшанда молро ба ихтиёрдории яқум молрасоне, ки аз ҷониби харидор нишон дода шудааст, месупорад.

➤ C – фурӯшанда шартномаи молрасонӣ ба имзо мерасонад ва молро ба ихтиёрдори молрасон месупорад.

➤ D - фурӯшанда шартномаи молрасонӣ ба имзо мерасонад ва молро ба ихтиёрдори харидор дар ҷойи мувофиқашудаи таъинот бо пардохти бочҳо ва ё бе пардохти бочҳо месупорад.

Барои ҳисобу китоби нархи савдои беруна замина мебошад	Тақсимооти хароҷоти нақлиётӣ оид ба молрасониро дар байни фурӯшанда ва харидор танзим менамоянд	Лаҳзаҳои гузариши хавфи вайроншавӣ, бохт ва нобудшавии ногаҳонии молро аз фурӯшанда харидор муайян мекананд
--	---	---

Лаҳзаи гузариши ҳуқуқи моликият ба молро аз фурӯшанда ба харидор муайян мекунанд		Санай молрасониро муайян мекунанд
--	--	-----------------------------------

• ИНКОТЕРМС – ҳамчун қоидаҳои тафсири истилҳҳои тичорати байналмилалӣ дарбар мегирад:

- 1) Истилҳҳои тичорати байналмилалӣ;
- 2) Маҷмӯи яхелакардашудаи қоидаҳои байналмилалии тафсири истилоҳҳои тичоратӣ, ки аз ҷониби Палатаи байналмилалии савдо (Париж)

Моҳияти «Инкотермс»:

1. Тақсими харочотҳо дар байни тарафҳо;
2. Муайянсозии лаҳзаи гузариши хавфи бохти ногаҳонӣ ва ё осеббинии мол аз фурӯшанда ба харидор;
3. Муайянсозии уҳдадориҳои бастани шартномаи молрасонӣ ва суғуртакунонӣ;
4. Тартиби огоҳсозӣ ва исботи молрасонӣ;
5. Гирифтани иҷозатномаҳо;
6. Риояи талаботҳои дигар ва расмиётҳо.

Марҳалаҳои рушди ИНКОТЕРМС:

- 1920 с. – банизомдарории одатҳои гардиши тичоратӣ
- 1953с. - таҳрири якуми Инкотермс
- 1967 с. – таҳрири дуюм
- 1976 с. – таҳрири сеюм
- 1980с. – таҳрири чорум
- 1990с. – таҳрири панҷум
- 2000с. – таҳрири шашум

Тафсири 13 шартҳои заминавии молрасоние, ки пайдарҳам аз рӯи принциби афзоиши харочотҳо ва масъулият фурӯшанда оид ба молрасонӣ ҷойгиршударо, дарбар мегирад.

Ҳамаи ин шартҳо пеш аз ҳама дар қоидаҳои байналмилалӣ ва он созишномаҳое, ки имрӯзҳо амал менамоянд, омода гардидаанд. Мақсади асосии ин гуна шартномаҳо пеш аз ҳама ҳамкориҳои дучониба ва бисёрҷониба ба шумор меравад.

12.3. Шартҳои заминавии молрасонӣ ва гурӯҳбандӣ дар инкотермс

Шартҳои заминавии молрасонӣ ба чор категорияи асосӣ гурӯҳбандӣ карда шудаанд. Ба сифати нишондиҳандаи индикативии ҳар як гурӯҳ ҳарфи аввали истилоҳ, ки ҳамон гурӯҳро мефаҳмонад истифода мегардад.

- Ҳар як гурӯҳ ба якчанд намудҳои гуногуни шартҳои заминавӣ ҷудо мегардад.

Сохтори шартҳои заминавии молрасонӣ аз рӯи гурӯҳҳо:

- Гурӯҳи шартҳои молрасонӣ
- Гурӯҳи E – равонсозӣ
- Гурӯҳи F- маблағи молрасонии асосӣ пардохт нашудааст
- Гурӯҳи C- маблағи молрасонии асосӣ пардохт шудааст
- Гурӯҳи D - расидани мол.

EXW - Ex Works (named place- ҷои таъинот):

- Ба фурӯшанда ҳеҷхел ухдадорӣ оид ба интиқоли нақлиётии мол вогузор намебошад.

- Вай моли худро ба ихтиёри харидор дар анбори худ, дар ҷойи нишондодашуда дар муҳлати дар шартнома зикршуда пешниҳод менамояд.

- Фурӯшанда барои боркардани мол ба воситаи нақлиёти харидор ва пардохти харочоти содиротӣ масъул намебошад.

- Харидор ҳамаи харочот ва хавфи молро аз лаҳзаи қабули мол дар ҷойи нишондодашуда аз анбори фурушанда дар муҳлати дар шартнома нишондодашуда ба худ мегирад.

Озод дар дасти молрасон (дар ҷойи муайяншуда)

- ✓ FCA - Free Carrier (номи ҷой)
- ✓ Озод то назди киштии обӣ (дар истгоҳи молборкунии муайяншуда)
- ✓ FAS - Free Alongside Ship (номи истгоҳи бандари обӣ)
- ✓ Озод дар дохили киштии обӣ

✓ (дар бандари муайяншуда) FOB - Free On Board

✓ (named port of shipment)

Шартҳои заминавии молрасонӣ дар намудҳои гуногуни молкашонӣ:

дилхоҳ намуди нақлиёт, аз ҷумла контейнерҳо ва боркашонии нақлиёти омехта	EXW, FCA, CPT, CIP
молкашонии омехта	DDU, DDP
нақлиёти автомобили роҳи оҳан	DAF
нақлиёти обию баҳрӣ	FAS, FOB, CFR, CIF, DES, DEQ

Ба талаботҳои асосии шарту шароити қабули шартномаҳо дохил мешаванд: тамоми талаботҳо нисбати шартнома, сифати мол, мўҳлати пешниҳод, нарх, усули ҳисоббаробаркуниҳо дохил мешаванд.

Ба шароитҳои нисбӣ – он талаботҳое дохил мешаванд, ки дар шартнома қайд нашудааст ва ҳолати иҷрошавии ин шартҳо тарафҳо шартномаро бекор дониста наметавонанд, фақат талабкарда метавонанд, шартҳо иҷро шаванд ва ин ё он зарар гардонида дода шаванд. Шартномаро одатан сарвари корхонаҳо, ҷонишини сарвар, ки ҳуқуқи имзоро дорад. Агар шартномаро шахси дигар имзо кунад, бояд, ки бовариномае, ки аз тарафи нотариус тасдиқшудааст дониста бошад.

1. Шартҳои асосии пешниҳоди мол

Дар ҳолати қабули шартномаҳо ба тарафҳо зарур аст, ки тамоми вазифа ва ўҳдадорихои худро донанд, барои бурда расонидани мол аз истехсолкунанда то ба истемолкунандагон. Дар нишондодҳои охирини ИНКОТЕРМС – 1990 истилоҳотҳои иқтисодӣ ба чор гурӯҳ тақсим карда шудаанд.

- **Ба гурӯҳи аввал** фақат як истилоҳ, ки ҳолати фурӯшанда борро ба харидор дар манзили худ месупорад, ки бо ҳарфи E – фиристодани мол – Eterm – EX Works – чун франко – корхона номида мешавад.

- **Ба гурӯҳи дуюми** истилоҳот ҳолате, ки фурӯшанда вазифадор мешавад, борро ба боркашоне, ки харидор муайян кардааст расонида шавад ва ин амалиёт F – ишора мешавад – арзиши нақлиётро фурӯшанда намерасад – FCA, FAS, FOB.

- **Ба гурӯҳи сеюми истилоҳӣ** ҳолате дохил мешавад, ки фурӯшанда ўҳдадор мешавад, ки баъд аз бор карда шудани бор ҳамагуна хароҷотҳои ғайри чашмдоштро намедихад. Ин ҳолат бо ҳарфи – С – (хароҷоти нақлиётро фурӯшанда намедихад) CFR, CIF, CPT ва CIP.

- **Ба гурӯҳи чорум** – амалиётҳои то ба суроға муайяншуда раоснидани мол ба назар гирифта мешавад. Дар ин ҳолат фурӯшанда тамоми хароҷотҳоро ба ўҳдаи худ мегирад. Ҳарфи D – оварда шудани мол то ба манзили муайяншуда.

2. Хусусиятҳои гурӯҳҳои ИНКОТЕРМС

Гурӯҳи якум E, шартҳои он:

- Франко-корхона (франко-завад) EXW (Ex Works) – ба маънои «Озодона аз завад».

Ин гурӯҳ як шарт дорад – «аз завад» - масъулияти фурӯшанда хело кам аст. Харидор хароҷотҳои нақлиёт, суғуртакунӣ, андозҳои гумрукиро медахад.

Гурӯҳи дуюм F, шартҳои он:

- Франко-боркашон (FCA – free carrier)
- Озодона қад-қадӣ кишти (FAS – free alongside ship)
- Озодона ба болои кишти (FOB – free on board).

Борро фурӯшанда вобаста ба созиши дутарафа пешниҳод мекунад.

Гурӯҳи сеюм C, шартҳои он:

- Арзиши мол ва фрахт – (CFR – cost and freight)
- Арзиши суғурта дода шудааст – (CIP – cost, Insurance paid for)
- Фрахт – арзиши он дода шудааст то (CPT – cost paid to)

Фурӯшанда шартнома ро бо нишондодҳои муқаррари қабул карад хароҷотҳоро медахад.

Гурӯҳи чорум D, шартҳои он:

- Пешниҳоди франко-сарҳад (DAF – delivered at frontier)
- Пешниҳоди франко-кишти (DAF – delivered at ship)
- Пешниҳоди франко-соҳил (DAF – delivered at quay)
- Пешниҳод бе назардошти боҷи гумрукӣ (DAF – delivered duty unpaid)

- Пешниход бе супоридани бочи гумрукӣ (DAF – delivered duty paid)

Вобаста ба ин нишондодҳо – фурӯшанда дар кашонидани бор тамоми хароҷотҳоро ба ӯҳдаи худ мегирад.

Хулоса: Қоидаҳои байналмилалии шарҳи истилоҳоти тиҷоратӣ, ки бо номи Инкотермс шинохта шудаанд, маҷмӯи қоидаҳо стандарткунонидашуда мебошанд, ки аз ҷониби Палатаи байналмилалии савдо таҳия шудаанд. Онҳо барои танзими масъулиятҳо, хароҷот ва хатарҳои марбут ба интиқоли мол байни фурӯшанда ва харидор дар шартномаҳои мазкур дарҷ карда шудаанд.

Саволҳо барои мустаҳкамкунии мавзӯ:

1. Шартҳои заминавии молрасониро баён намоед?
2. Шартҳои заминавии молрасониро дар фаъолияти тиҷорати байналмилалӣ чи муайян мекунад?
3. Кадом ҳуҷҷат маълумотҳо оид ба шартҳои заминавии молрасониро доро мебошад?
4. Кадом таҳрири Инкотермс шартҳои муосири заминавии молрасониро нишон медиҳад?